

Tom 35/2022, ss. 41-53

ISSN 2719-4175

e-ISSN 2719-5368

DOI: 10.19251/ne/2022.35(3)

www.ne.mazowiecka.edu.pl

Justyna Kłobukowska

e-mail: justyna.klobukowska@puz.wloclawek.pl

Państwowa Uczelnia Zawodowa we Włocławku

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4963-4237>

FINANSOWANIE I ZAKRES DZIAŁALNOŚCI OGRODÓW SPOŁECZNYCH W POLSCE

FINANCING AND ACTIVITY OF COMMUNITY GARDENS IN POLAND

Streszczenie

Cel – zaprezentowanie wyników badania własnego na temat funkcjonowania i finansowania ogrodów społecznych w Polsce.

Metoda badań – metoda ankietowa, krytyczna analiza literatury przedmiotu, desk research, studium przypadku, indukcja, dedukcja.

Wnioski – wyniki badań pokazują, że najczęściej działalność ogrodów społecznych w Polsce była finansowana z budżetów samorządów lub ze składek członkowskich. W badanych ogrodach nie wykorzystywano finansowania społecznościowego jako alternatywnego źródła finansowania.

Summary

Purpose – presentation of the results of own research on the functioning and financing of community gardens in Poland.

Research method - survey, critical literature analysis, desk research, case study, induction, deduction.

Results - the most common activity of community gardens in Poland was financed from the budgets of local governments or from membership fees. The surveyed gardens did not use crowdfunding as an alternative source of funding.

Originality /value / implications / recommendations - the presentation of community gardens in the field of economics

Oryginalność/wartość/ implikacje /rekomendacje– przedstawienie ogrodów społecznych na gruncie ekonomii i finansów wypełnia częściowo zaobserwowaną lukę teoriopoznawczą i empiryczną. Usystematyzowano aparat pojęciowy. Opisano wyniki oryginalnych badań własnych w odniesieniu do źródeł finansowania i zakresu działalności ogrodów społecznych w Polsce na wybranych przykładach.

Słowa kluczowe: ogród społeczny, zrównoważone finanse, finansowanie społeczno-ściowe, gospodarka współdzielenia

JEL Classification: Q01, Q14, Q56, R11

WPROWADZENIE

Rewolucja przemysłowa 4.0. wpływa na modyfikację procesów gospodarczych na bardziej innowacyjne, ale i często kapitałochłonne. Na przykładzie gospodarki współdzielenia, która na podstawie różnorodnych narzędzi przybliży ideę stawiania dostępności dóbr i usług nad ich posiadanie, możliwe jest zwiększanie efektywności wykorzystania zasobów (Kłobukowska, 2020). Równolegle, w gospodarkach o wysokim stopniu zglobalizowania powracają pytania o kierunki dalszego wzrostu. W odpowiedzi na współczesne wyzwania rośnie znaczenie zrównoważonego rozwoju, który umożliwi osiągnięcie celów gospodarczych z poszanowaniem trwałości ekosystemu i równości społecznej.

W programach zrównoważonego zarządzania przestrzenią i gospodarki współdzielonej interesującym przykładem są ogrody społeczne. Ich występowanie i spełniana rola opisywana jest przede wszystkim w środowisku architektów przestrzeni miejskiej oraz w ujęciu antropologicznym czy społecznym. Wynika ona z funkcji integracyjnej oraz edukacyjnej tych terenów. Niezwykle ciekawym jest zbadanie ogrodów społecznych na gruncie ekonomii i finansów, gdzie zaobserwowano istotną lukę teoriopoznawczą i empiryczną. Celem głównym artykułu jest zaprezentowanie wyników badania własnego na temat funkcjonowania oraz finansowania ogrodów społecznych w Polsce. Realizacja postawionego celu pracy wymagała uzyskania odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

and finance fills the partially observed theoretical and empirical gap. Definitions were systematized. The results of original own research were described in relation to the sources of financing and the scope of activities of community gardens in Poland on the basis of selected examples.

Keywords: community garden, sustainable finance, crowdfunding, collaborative economy

1. Jaki jest zakres działania ogrodów społecznych w Polsce?
2. Jakiego rodzaju źródła finansowania wykorzystywane są przez działające ogrody społeczne w Polsce?

Celami pobocznymi są usystematyzowanie aparatu pojęciowego oraz zidentyfikowanie źródeł finansowania dostępnych dla ogrodów społecznych.

METODY BADAWCZE

Realizacja postawionych celów została oparta na szerokich, interdyscyplinarnych studiach literaturowych na temat ogrodów społecznych w ujęciu teoretycznym. Wykorzystane zostały metody *desk research*, analizy studium przypadku, indukcji oraz dedukcji. Główną metodą badawczą dla części empirycznej artykułu była metoda ankietowa.

Autorskie badanie zostało przeprowadzone w okresie luty – czerwiec 2021 r. Realizację badania rozpoczęto od identyfikacji działających ogrodów w Polsce, ponieważ nie funkcjonuje oficjalny rejestr tego typu inicjatyw. Następnie dokonano zebrania podstawowych informacji na temat lokalizacji i kontaktu do liderów ogrodów. Główna część badania dotycząca funkcjonowania ogrodów społecznościowych została przeprowadzona metodą ankietową. W związku ze specyfiką działania ogrodów (grupy nieformalne, zróżnicowane wiekowo, często niedziałające w sieci internetowej) metodą wspomagającą był wywiad telefoniczny. Ostatecznie uruchomiono badanie skierowane do pięćdziesięciu osób związanych z funkcjonowaniem ogrodów w Polsce. Informację zwrotną otrzymano na temat dwudziestu ogrodów.

Wybrane wyniki badań wraz z ich oceną przedstawiono w niniejszym opracowaniu. Ze względu na małą próbę zbadanych ogrodów nie stanowią podstawy do uogólnienia. Sformułowano hipotezę badawczą, że zakres podejmowanych działań w ogrodach społecznych determinowany jest wielkością posiadanych środków finansowych.

OGRÓD SPOŁECZNY - POJĘCIE I KLASYFIKACJA

Geneza ogrodów społecznych na świecie sięga XIX w., gdy w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii tworzone ogrody w miastach służyły produkcji żywności dla osób ubogich, bezrobotnych. Historia obu wojen światowych i kryzysu gospodarczego w latach 30. XX w. dostarcza przykładów na wykorzystanie terenów lokalnych pod produkcję żywności dostępną bez ko-

nieczności dalekich podróży (Latkowska, 2012, s. 272). Ogrody były miejscem pracy, ale i odgrywały ważną społeczną funkcję.

W krajach postkomunistycznych historia ogrodnictwa związana była z powstawaniem ogrodów komunalnych. Funkcjonują one aktualnie głównie pod nazwą rodzinnych ogrodów działkowych (ROD). Kolejne dziesięciolecia związane ze wzrostem liczby ludności w miastach wpłynęły na zmianę roli ogrodów z funkcji uprawnej na integracyjną. Moda na miejskie ogrodnictwo i poszukiwanie terenów do wypoczynku i rekreacji wzbudziło na nowo na początku XXI wieku potrzebę adaptowania, przeobrażania terenów komunalnych w przyjazne ludziom i naturze miejsca (Barczewska-Woszczyk, 2020, s. 102).

Współcześnie determinantą zainteresowania ogrodami społecznymi jest potrzeba kontaktu z naturą w wysoce zurbanizowanym i cyfrowym świecie kontaktów międzyludzkich. Widoczna jest powolna zmiana trendów konsumenckich związana ze wzrostem świadomości na temat wyzwań klimatycznych, potrzeby wzmocnienia więzi społecznych, dbałości o najbliższe otoczenie. Z punktu widzenia organizacji przestrzeni w miastach ważne jest zagospodarowanie nieużytków.

W publikacji A. Barszczewskiej-Woszczyk czytamy, że ogród społeczny to *otwarta inicjatywa ogrodnicza o uregulowanej sytuacji prawnej, funkcjonująca na rzecz lokalnej społeczności, będąca przestrzenią dla miejskiej agrokultury i miejscem wspólnego uprawiania roślin* (Barczewska-Woszczyk, 2020, s. 102). Mankamentem przyjętej definicji jest odniesienie do sytuacji prawnej ogrodów. W praktyce, mogą one funkcjonować jako inicjatywy oddolne, bez formalnej rejestracji. Zarówno użytkownicy mogą nie być zrzeszeni, jak również teren na prowadzenie działalności ogrodniczej może nie być formalnie przekazany pod tego typu działalność.

Z kolei według M. Szczepańskiej i S. Staszewskiej (Szczepańska, Staszewska, 2016, s. 35) ogród społeczny to *obszar zazwyczaj na terenie miasta, który znajduje się we wspólnej przestrzeni publicznej, stworzony i prowadzony przez mieszkańców połączonych więziami wynikającą z poczucia przynależności do jednego miejsca lub jednej idei*. Do niniejszej propozycji należałoby dodać, że teren pod ogród społeczny może być własnością osoby prywatnej, która na przykład z powodów zdrowotnych, posiadanego wieku lub braku czasu na doglądanie roślin udostępnia miejsce na rzecz grupy społecznej. Aspektem wartym podkreślenia jest wspólnotowość i integracyjność, która wybrzmiewa w ostatniej części przywołanej definicji ogrodów społecznych.

Doświadczenia niemieckie pokazują, że ogrody mogą łączyć osoby pochodzące z różnych grup społecznych i etnicznych jak to ma miejsce na przykładzie ich ogrodów wielokulturowych (z niemieckiego „Interkulturelle Gärten”). Wspólne miejsce wpływa na zacieśnianie więzi pomiędzy lokalnymi a napływowymi mieszkańcami, wspierając proces integracji między nimi (Latkowska, 2012, s. 273).

Według Marin Master Gardeners¹, grupy działającej na jednym z amerykańskich uniwersytetów, ogród społeczny traktowany jest jako dowolny kawałek gruntu prywatnego lub publicznego uprawiany przez grupę ludzi na działkach indywidualnych lub wspólnych. To podejście definicyjne jest bardzo szerokie. W kategorii tak rozumianego ogrodu społecznego można by zakwalifikować ogrody sąsiedzkie lub ogrody wspólnot mieszkaniowych (www1). Jednym z niestandardowych rodzajów ogrodu jest ogród wspólnoty sąsiedzkiej. Definiowany przez E. Winiarską-Lisiecką jako *ogród nietrwały, sezonowy, utworzony w miejskiej przestrzeni wspólnotowej za pomocą oznak terytorialności ogrodowych i nieogrodowych, których natężenie wskazuje granice tej specyficznej formy ogrodowej* (Lisiecka-Winiarska, 2020, s. 82).

Wśród innych interesujących przykładów można wymienić ogrody szkolne, akademickie, korporacyjne, wynikające z grupy twórców i użytkowników danego ogrodu. Ciekawym przykładem są ogrody kieszonkowe, które powstają na niewielkiej powierzchni, często jako teren wygospodarowany na małych osiedlach. Wartym uwagi są ogrody tematyczne użytkowane przez określoną grupę lub sensoryczne – wspierające realizację celów zdrowotnych. W odniesieniu do działań prośrodowiskowych rośnie popularność ogrodów deszczowych czy retencyjnych, które wzmacniają postawy ekologiczne wśród mieszkańców miast.

Cele, które spełniają ogrody społeczne są różnorodne. Wśród jednej z klasyfikacji można wymienić cele (Adamczyk-Arns i inni, 2019, s. 18):

1. edukacyjne,
2. terapeutyczne,
3. integracyjne.

Wykorzystanie danej przestrzeni zależy od jej użytkowników i może być zmienne w czasie, chociażby w odniesieniu do pór roku, wieku osób korzystających i ich aktualnych zainteresowań. Czynniki te będą determinowały, która z funkcji w ogrodzie będzie dominować na przykład rekreacyjna i wypoczynkowa czy uprawna lub edukacyjna, a może będą łączone.

¹ grupa związana z Wydziałem Rolnictwa z University of California

Wyniki badań wtórnych pokazują, że ogrodnictwo społeczne ma istotny wpływ na wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców terenów objętych rewitalizacją, dzięki połączeniu działań o charakterze partycypacyjnym i środowiskowym (Barczewska-Woszczuk, 2020, s. 106). Działalność uprawna warzyw, owoców i ziół to nie tylko forma edukacji o pochodzeniu żywności, ale również, jak pokazuje historia, zapewnienie minimalnego poziomu bezpieczeństwa żywnościowego w miastach. Poza celami ekologicznymi i społecznymi dbałość o najbliższe otoczenie pozwala na podnoszenie atrakcyjności miejsc, co związane jest z poprawą wizualną i użytkową przestrzeni miejskiej. Rozmiar podejmowanych działań w ogrodach społecznych może być determinowany wielkością posiadanych środków finansowych. Zasadne jest przeanalizowanie dostępnych źródeł finansowania dla tych inicjatyw.

FINANSOWANIE OGRODÓW SPOŁECZNYCH W POLSCE - UJĘCIE TEORETYCZNE I EMPIRYCZNE

Poważnym aspektem funkcjonowania oddolnych inicjatyw jest ich finansowanie. Międzynarodowe wyniki badań wskazują na różnorodne bariery związane z finansowaniem miejskich rozwiązań ekologicznych umożliwiających zarządzanie ryzykiem klimatycznym (Toxopeus, Friedemann, 2021). Co więcej, identyfikuje się lukę finansową dla proekologicznych działań (Hagedorn i inni, 2021).

Zidentyfikowane problemy pozwalają na identyfikację rozwiązań, które mogą zostać zastosowane w przypadku ogrodów społecznych. Wśród głównych źródeł finansowania działalności ogrodów można wymienić:

1. składki własne użytkowników, w tym aport,
2. środki wypracowane w ramach działalności ogrodu,
3. dofinansowania z budżetu miasta,
4. fundusze własne podmiotu tworzącego i zarządzającego ogrodem,
5. budżet obywatelski,
6. sponsoring,
7. granty,
8. finansowanie społecznościowe (*crowdfunding*),
9. inne.

Składki własne użytkowników, w tym aport należy rozumieć jako środki finansowe lub rzeczowe przekazywane dobrowolnie regularnie lub nieregularnie na rzecz działalności ogrodu. Z kolei środki wypracowane w ramach działalności ogrodu to środki finansowe pochodzące ze sprzedaży nadwyżek

uprawianych roślin lub wynajmu przestrzeni grupom lub podmiotom niezwiązanym z działalnością ogrodu.

Dofinansowania z budżetu miasta dedykowane są nowopowstającym i rozwijającym się ogrodom. Środki finansowe mogą być przeznaczone na realizację celów podstawowych lub mieć inny wymiar w postaci: ulg, zwolnienia z płacenia podatku od nieruchomości czy przekazania nieodpłatnego gruntu.

Fundusze własne podmiotu tworzącego, zarządzającego ogrodem to środki własne organizacji pozarządowych (fundacje, stowarzyszenia) lub podmiotów publicznych (spółdzielnie mieszkaniowe, szkoły, przedszkola, miejskie ośrodki pomocy społecznej) przeznaczone na działalność ogrodniczą.

Budżet obywatelski to narzędzie wspierające realizację inicjatyw mieszkańców będące częścią budżetu samorządu. Wyodrębnione zostają w celu realizacji pomysłów zgłaszanych bezpośrednio przez lokalne społeczności (Dubicki, 2021, s. 97).

Sponsoring polega na zawarciu umowy pomiędzy sponsorem a podmiotem sponsorowanym na podstawie, której otrzymuje on środki do realizacji celów. Sponsor otrzymuje możliwość promocji swojej firmy czy oferowanych produktów i usług.

Granty to różnego rodzaju programy inicjowane przez organy państwowe, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa, umożliwiające pozyskanie wsparcia finansowego oraz pozafinansowego. Zazwyczaj organizowane w formie konkursów wniosków. Umowa pomiędzy organizatorem grantu a jego beneficjentem określa szczegółowe aspekty udzielenia wsparcia i rozliczenia projektu.

Crowdfunding tłumacząc z języka angielskiego to finansowanie przez tłum. Jest to przykład finansowania alternatywnego, rozwijany w różnych modelach finansowania społecznego. Przekazywanie funduszy odbywa się na specjalnych platformach internetowych przez społeczność internetową. Na bazie różnorodnych doświadczeń można stwierdzić, że cel finansowania społecznościowego może mieć charakter inwestycyjny, charytatywny, gospodarczy lub społeczny (Iwankiewicz-Rak, Mróz-Gorgoń, 2018, s. 112). Wielość możliwości, w których można wykorzystać tę formę finansowania bazującej na wspieraniu różnorodnych projektów powoduje, że przy zastosowaniu takiego instrumentu może on pozytywnie wpłynąć na działalność lokalnych ogrodów społecznych.

Inne źródła finansowania potencjalnie otwarte dla ogrodów to m.in. wpływy z tytułu 1% z należnego podatku dochodowego od osób fizycznych

przekazanych organizacjom pożytku publicznego (OPP), dotacje rzeczowe, dochody własne, źródła zewnętrzne – fundusze norweskie, fundusze unijne. Ich dostępność warunkowana jest formą prawną, w której działają ogrody społecznościowe. Wraz z wysoką specjalizacją na przykład poszukiwania finansowania dla projektów społecznych z funduszy międzynarodowych trzeba wziąć pod uwagę wysoki poziom biurokratyzowania, czasochłonności procedur i rozliczania pozyskanych środków finansowych.

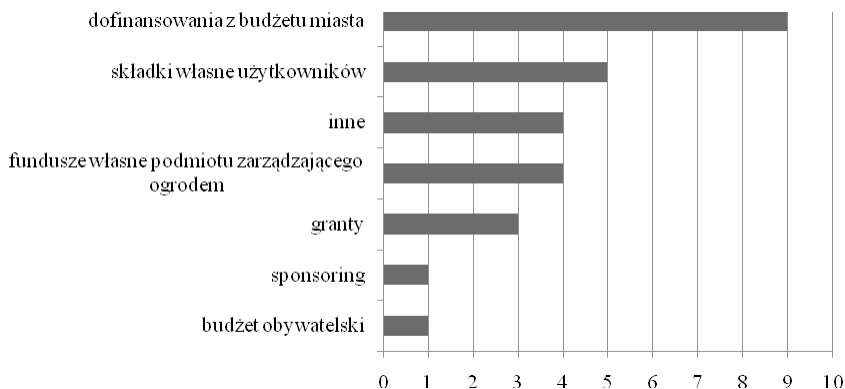
Wyniki badań własnych wskazują, że najbardziej popularnym źródłem finansowania badanych ogrodów były dofinansowania z budżetu miasta. Warto przybliżyć działalność miast Warszawy oraz Krakowa na rzecz zakładania ogrodów społecznych i ich funkcjonowania. Program „Bujna Warszawa” został uruchomiony w 2017 roku z inicjatywy Zarządu Zieleni m. st. Warszawy (www2). Oferuje ona wsparcie powstającym i działającym ogrodom w stolicy. Z kolei, Zarząd Zieleni Miejskiej w Krakowie realizuje program „Ogrody Krakowian” pomagający w zakładaniu ogrodów kieszonkowych, ale również ogrodów o większej powierzchni zlokalizowanych w różnych dzielnicach Krakowa (www3).

Bardzo często źródłem finansowania działalności ogrodów były składki członkowskie. Zbadane ogrody wskazały, że jest to głównie składka roczna w wysokości od kilkudziesięciu do kilkuset złotych.

Wśród popularnych wskazań przedstawicieli badanych ogrodów były środki własne fundacji, stowarzyszeń czy spółdzielni mieszkaniowej, które zarządzały przestrzenią ogrodu.

Kilkukrotnie wskazano środki z budżetu obywatelskiego, środki od sponsorów, granty. Żaden z badanych ogrodów nie korzystał z *crowdfunding* (finansowanie społecznościowe). Jest to jedno z narzędzi gospodarki współdzielenia w zakresie usług finansowych i jednocześnie nowoczesny sposób pozyskiwania finansowania na projekty społeczne. Produkcja warzywno-owocowa była na tyle nie duża, że w całości pokrywała zapotrzebowanie użytkowników ogrodu. Sprzedaż ewentualnych nadwyżek nie była możliwa. Podsumowanie liczby wskazań poszczególnych form finansowania przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1. Liczba wskazań źródeł finansowania działalności ogrodu społecznego na podstawie wyników badania (wskazania wielokrotne)

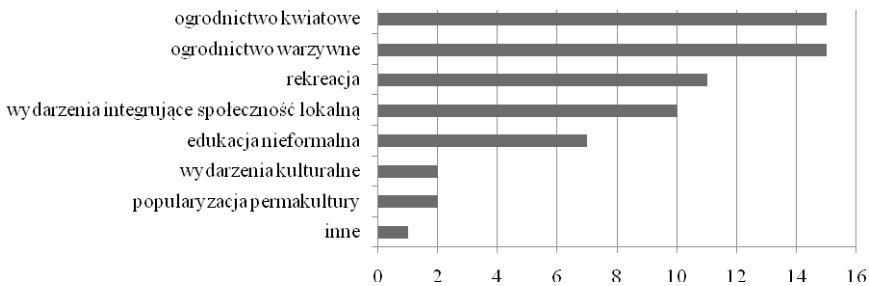
Źródło: wyniki badań własnych.

Ciekawych wniosków dostarcza analiza źródeł finansowania mieszczących się w kategorii *inne niewymienione*. W tak otwartej kategorii mieszczą się wysoce kreatywne poszukiwania sposobów finansowania działalności dobrowolnej. Sporo miejsca należy się pracy wolontariuszy, którzy nie tylko korzystają z przestrzeni, ale zabiegają o środki w różnorodny sposób. Jednym z nich są zbiórki celowe. Jeden z ogrodów pozyskał w ten sposób środki na warsztaty kompostowe. W innych, w oparciu o doświadczenia zdobyte podczas prowadzenia ogrodu, środki finansowe pozyskiwane były z pisania artykułów o tematyce ogrodniczej czy wynajmu przestrzeni na organizację małych przyjęć okolicznościowych, a nawet kręcenia ujęć filmowych. Pozyskiwane były darmowe sadzonki roślin lub otrzymywane datki rzeczowe w postaci taczek. To z pewnością dobry punkt wyjścia do szerszego wykorzystywania współpracy ze szkołkami roślinnymi, sieciami sprzedaży roślin i nawozów i wykorzystania możliwości reklamowania. Z kolei bydgoskie ogrody, które powstały w 2016 i 2017 roku, otrzymały dodatkowe dofinansowanie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska. Interesujących wniosków dostarcza szczegółowa analiza funkcjonowania poszczególnych przebadanych ogrodów.

ZAKRES DZIAŁALNOŚCI OGRODÓW SPOŁECZNYCH W POLSCE - STUDIUM PRZYPADKU

Wyniki przeprowadzonych badań pokazują dość wyraźnie potrzebę zazieleniania użytkowanych terenów w kierunku nasadzeń zarówno w postaci

niedużych drzew czy krzewów, jak również warzyw, owoców, ziół i kwiatów. Na podstawie uzyskanych informacji można stwierdzić, że podejście do tworzenia zielonych przestrzeni jest różnorodne. W niektórych ogrodach zaprojektowane i zaplanowane są miejsca przeznaczone na grządki, podniesione rabaty, skrzynie na sadzone warzywa i owoce. W innych mają charakter bardziej nieregularny i niezaplanowany. Bardzo pozytywnym trendem jest budowanie świadomości permakultury, tworzenia sprzyjającego otoczenia dla sadzonych i uprawianych obok siebie roślin. Ogrodnictwo warzywno-kwiatowe było wskazywane jako jeden z podstawowych zakresów działalności (wykres 2).

Wykres 2. Liczba wskazań zakresów działań najlepiej opisujących działalność w ogrodzie społecznym (wybór wielokrotny)

Źródło: wyniki badań własnych.

Przedstawiciele badanych ogrodów zwracali uwagę na korzystanie z ogrodów społecznych do rekreacji, organizacji wydarzeń integrujących mieszkańców typu pikniki czy ogniska. W związku z życiem w stylu miejskim, prowadzenie ogrodu staje się przyczynkiem do nauki uprawy roślin, ale i edukacji ekologicznej. Ogrody służą do organizacji imprez kulturalno-kulinarnych, co pogłębia integrację społeczności lokalnej. Zakres realizowanych działań poza zaangażowaniem samych mieszkańców oraz omawianych źródeł finansowania wynika z wielkości, usytuowania, formy prawnej, w której działał dany ogród. W tym miejscu warto przyjrzeć się historii i celom działania wybranym trzem ogrodom.

Ogród „Motyka i słońce” powstał w 2015 r. i jest położony w warszawskiej dzielnicy Jazdów. Historycznie był to teren dawnych fińskich domków, co czyni przestrzeń tego ogrodu bardzo wyjątkową, ale i trudną w zakresie uprawy roślin. Teren gruzowiska dzięki kompostowaniu został dostosowany do nasadzeń. Ogrodnicy mogą pochwalić się zbiorami takich warzyw jak cukinia, fasola szparagowa, buraki liściaste, szpinak, cebula, czosnek, karczoch,

topinambur oraz ziół (mięta, bazylija, czosnek). Na powierzchni 80 m. kw. rosną liczne polskie kwiaty. Przestrzeń otwarta jest dla wszystkich mieszkańców, ale liczba osób zaangażowanych w funkcjonowanie ogrodu wynosiła dziesięć osób w badanym okresie. Działalność ogrodu finansowana była ze składek członkowskich w wysokości 100 zł rocznie, środków od sponsorów, datków rzeczowych, dofinansowania z budżetu programu „Bujna Warszawa”. Poza wymienionymi źródłami finansowania, od miasta ogród otrzymał cenę dzierżawy gruntu w preferencyjnej wysokości 10 groszy za metr kwadratowy. Zdarzało się, że przestrzeń była odpłatnie wynajmowana.

Innym przykładem warszawskiego ogrodu jest „Ogród Mozarta”, który powstał w 2017 roku. Zajmuje powierzchnię około 330 m. kw. na piątym piętrze budynku należącego do spółdzielni mieszkaniowej. Liczba osób zaangażowanych w działalność ogrodu była zróżnicowana i uzależniona od sytuacji pandemicznej. Przed pandemią stałymi bywalcami było osiem osób, w 2020 r. z ogrodu korzystały 2-3 osoby w weekendy, od 2021 r. liczba osób znajduje się w przedziale 6-8 osób. Działalność ogrodu była finansowana ze środków spółdzielni. Celem działania ogrodu jest edukacja ogrodnicza. Łącznie w czterech skrzyniach rosną zioła i warzywa, takie jak ogórki i cukinie. Ogród służy relaksowi oraz odpoczynkowi. To, co wyróżnia ten ogród od innych to tworzenie miejsca przyjaznego seniorom. Chętnie korzystają oni z przestrzeni, aby zagrać w brydża lub w inne gry karciane.

Ogród Społeczny w Parku Stacja Wisła w Krakowie został założony w 2018 r. Zajmuje powierzchnię 163 m. kw., ale rośliny były uprawiane w skrzyniach o łącznej powierzchni około 32 m. kw. W funkcjonowanie ogrodu zaangażowanych było około dziesięciu osób. Ogród nie posiadał formy prawnej. Głównym celem funkcjonowania było stworzenie miejsca spotkań mieszkańców i wzmocnienie więzi społecznych. Działalność ogrodu była finansowana ze środków prywatnych członków grupy zaangażowanej wokół ogrodu. Na rabatach sadzone są warzywa, krzewy owocowe i różnorodne zioła. To, co wyróżnia krakowski ogród to jego położenie w parku, który jest dostępny dla bardzo szerokiej liczby osób. Wiąże się to z wieloma wyzwaniami dla prowadzenia tego ogrodu. Użytkownicy zgłaszali potrzebę wydzielenia przestrzeni ogrodu w parku, zamieszczenia tablicy informacyjnej, co pomogłoby zapobiec dewastacji roślin. Odpowiedź na pytanie o ocenę potencjału rozwoju prowadzonego ogrodu jest taka, że jest on bardzo duży, ale uzależniony od pozyskania wsparcia instytucjonalnego oraz pogłębienia współpracy z lokalnymi podmiotami (dzierżawca budynku restauracji w parku, wspólnota mieszkaniowa).

PODSUMOWANIE

Współcześnie istotnym czynnikiem zainteresowania ogrodami społecznymi jest potrzeba kontaktu z naturą w wysoce zurbanizowanym i cyfrowym świecie kontaktów międzyludzkich. Rozmiar podejmowanych działań w ogrodach społecznych w Polsce bardzo często jest determinowany wielkością posiadanych środków finansowych.

W ramach przeprowadzonych badań podjęto dodatkowo próbę oceny potencjału rozwoju ogrodów społecznościowych w ciągu najbliższych pięciu lat. Warto odwołać się do opinii jednego z przedstawicieli ogrodów (pisownia oryginalna): *Według mnie wszystko zależy od osób, które znajdują się w pewnym miejscu, w pewnej chwili, wszyscy będą zapaleni do działań. I oczywiście jeżeli będą też środki na takie działania. Bez tych dwóch czynników rozwój nie ma szans. Ale w związku z tym, że ludzie są „głodni” takich miejsc jak Ogrody Społeczne, można liczyć na powodzenie!* Przytoczona wypowiedź jest zgodna z oceną na temat konieczności szerszej edukacji lokalnych ogrodników o możliwych źródłach finansowania, szczególnie alternatywnych, takich jak finansowanie społecznościowe. Z drugiej strony należy budować współpracę z samorządami i organizacjami pozarządowymi w celu wypracowania rozwiązań dla grup nieformalnych funkcjonujących w ogrodach. Działalność naukowa i popularyzacyjna Autorki w najbliższym okresie z pewnością będzie pogłębiania w tych wskazanych kierunkach.

Literatura

(www1) Marin Master Gardeners. *Educating & Furthering the Potential of School & Community Gardens*. University of California. https://ucanr.edu/sites/MarinMG/ASK_US/SCHOOL-COMMUNITYGARDENS(dostęp 28.02.2022).

(www2) Bujna Warszawa, <http://bujnawarszawa.pl> (dostęp 22.02.2022).

(www3) ZZM Kraków, <https://zsm.krakow.pl/dla-krakowian/ogrody/krakowskie-ogrody-spoleczne.html> (dostęp 22.02.2022).

Adamczyk-Arns, G., Grotowska, E., Ruman H. (2019). *Ogrody społeczne. Bank dobrych praktyk*, Wrocławska Rewitalizacja Sp. z o.o. https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/95443/9_wr_ogrodyspolecznee-book-1.pdf, (dostęp 28.02.2022).

Barszczewska-Woszczyk, A. (2020). Ogrody społecznościowe na obszarach rewitalizacji jako partycypacyjna forma interwencji w sferze środowiskowej. *Urban Development Issues*, 68(1). doi: 10.51733/udi.2020.68.09

Dubicki, P. (2021). Budżet obywatelski jako element partycypacji społecznej. *Studia z polityki publicznej*, Vol. 8, No. 1. doi: 10.33119/KSzPP/2021.1.5

- Hagedoorn, L.C., Koetse M. J., J.H. van Beukering, P., Brander L.M. (2021). Reducing the finance gap for nature-based solutions with time contributions. *Ecosystem Services*, 52. doi:10.1016/j.ecoser.2021.101371
- Iwankiewicz-Rak, B., Mróz-Gorgoń B. (2018). Crowdfunding – przykład społecznego współdzielenia. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 530.
- Kłobukowska, J. (2020). *Narzędzia gospodarki współdzielenia w kreowaniu innowacyjności miast*, w: *Innowacyjny samorząd. Rola samorządu w kreowaniu innowacyjności regionalnej*. red. L. Czaplewski, D. Jurewicz, A. Szóstek (red.). Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Latkowska, M. J. (2012). Community Gardens, czyli ogrody sąsiedzkie – nowe formy zieleni w przestrzeni miejskiej. *Architektura. Czasopismo techniczne*. 6–A.
- Szczepańska, M., Staszewska, S. (2016). Znaczenie ogrodnictwa miejskiego w procesie rewitalizacji. *Kwartalnik Naukowy Instytutu Rozwoju Miast*. Zeszyt III/2016.
- Toxopeus, H., Polzin F. (2021). Reviewing financing barriers and strategies for urban nature-based solutions. *Journal of Environmental Management*, 289. doi:10.1016/j.jenvman.2021.112371
- Winiarska-Lisiecka, E. (2020). *Ogród bliżej nas. Jak w miejskiej przestrzeni podwórek odnaleźć ogrody wspólnot sąsiedzkich?*, w: *Wielkomiejskie wspólnoty. Trwałość i zmiana*. M. Dudkiewicz, B. Lewenstein, A. Winiarska (red.). Instytut Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.